

УДК 551.4:502.4; DOI 10.30970/gpc.2019.2.3060

**МЕРЕЖА ТА СТРУКТУРА КОМПЛЕКСНИХ, ГЕОЛОГІЧНИХ
І ГІДРОЛОГІЧНИХ ПАМ'ЯТОК ПРИРОДИ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ****Віталій Брусак, Діана Кричевська***Львівський національний університет імені Івана Франка,*

brusak_vitaliy@ukr.net; orcid.org/0000-0001-8635-0105

diana_kr@ukr.net

Анотація. Проаналізовано мережу та структуру комплексних, геологічних і гідрологічних пам'яток природи, наведено картосхеми їхнього поширення у Львівській області, а також запропоновано перелік перспективних об'єктів для заповідання.

Пам'ятки природи (ПП) – найчисельніша категорія у структурі *природно-заповідного фонду* (ПЗФ) України загалом і Львівської області зокрема. У складі природно-заповідного фонду, залежно від об'єкта охорони, розрізняють комплексні, геологічні, гідрологічні, ботанічні, пралісові і зоологічні пам'ятки природи. Станом на 2019 рік у Львівській області організовано 199 пам'яток природи – дві ПП загальнодержавного і 197 – місцевого значення. Найбільше в області ботанічних пам'яток природи (122 об'єкти), значно менше гідрологічних (34), комплексних (20), геологічних (19) і пралісових (4) ПП.

Здебільшого (15 з 20-ти) комплексні пам'ятки природи охоплюють виразні форми рельєфу (окремі горби, комплекси скель, печери), які мають не лише природоохоронне, а й часто ще історико-культурне значення. Найбільше комплексних ПП у Сколівському та Золочівському (по 5) районах, менше – у Бродівському та Яворівському (по 2), Старосамбірському, Турківському, Дрогобицькому, Кам'янка-Бузькому, Стрийському та Миколаївському (по 1) районах.

Геологічні ПП організовані для збереження печер, скель, геологічних відслонень, ерозійних останців та польодовикових утворень. Поширені ці пам'ятки природи у десяти адміністративних районах та у Львові, переважно приурочені до гірської частини Львівщини, Передкарпатської рівнини і Подільської височини.

Гідрологічні ПП представлені джерелами і свердловинами (29 об'єктів), водоспадами (3), торфовищами (1) та витоком річки (1). Заповідний статус мають джерела і свердловини мінеральних вод курортів Моршин (7), Трускавець (4), Шкло (6), Розлуч (4) і Любін Великий (1). Найбільше гідрологічних пам'яток у Стрийському (7 об'єктів), Дрогобицькому і Яворівському (по 6) та Турківському (5) районах, менше – у Сколівському і Старосамбірському (по 3), Буському, Городоцькому, Жидачівському і Самбірському (по 1) районах.

Пропонується взяти під охорону як геологічні пам'ятки комплекс скель з печерами у Миколаївському районі, останець Червона гора у Жовківському районі, комплекс скель у Сколівському районі. Особливу цінність становлять об'єкти гірничо-промислового типу (закинуті кар'єри, шахти, давні копальні). З цінних гідрологічних об'єктів потребують охорони свердловини і джерела курорту Східниця, витік річки Стир.

Ключові слова: комплексні пам'ятки; геологічні і гідрологічні пам'ятки; Львівська область.

**THE NETWORK AND THE STRUCTURE OF COMPLEX, GEOLOGICAL
AND HYDROLOGICAL MONUMENTS OF NON-LIVING NATURE OF LVIV
OBLAST, UKRAINE****Vitaliy Brusak, Diana Krychevska***Ivan Franko National University of Lviv*

Abstract. This article presents the current list and designed maps of monuments of non-living nature of Lviv region in Ukraine as well as some recommendations and suggestions for its improvement.

The list of monuments of non-living nature is the most numerous category in the structure of the nature reserve fund of Ukraine in general and Lviv region in particular. There are 199 monuments of non-living nature in the Lviv region up to 2019: 2 objects of national importance and 197 of local importance. Depending on the object of protection, the monuments of non-living nature of Lviv region can be divided into botanical (122), hydrological (34), complex (20), geological (19) and forest (4).

The majority of complex nature monuments cover specific forms of relief (individual hills, rocks, caves) with the complex nature conservation value and often historical and cultural importance. The large number of complex monuments of non-living nature is located in Skole and Zolochiv raions, a few in Brody and Yavoriv raions, and just a monument in each of Staryi Sambir, Turka, Drohobych, Kamianka-Buzka, Stryi and Mykolaiv raions.

Geological monuments of non-living nature are organized for the preserve caves, rocks, geological outcrops, erosion deposits, and glacial formations. These natural monuments are distributed in ten administrative raions and in Lviv, generally related to the mountains in Lviv region, the Precarpathian plain and the Podolian upland.

Hydrologic monuments of non-living nature include 29 springs and wells, 3 waterfalls, the peatland and the river outflow. The springs and wells of the mineral waters of the resorts of Morshyn (7), Truskavets (4), Schklo (6), Rozluch (4) and Velykyi Liubin (1) have a special reserved status. A majority of hydrological monuments are located in Stryi (7), Drohobych (6), Yavoriv (6) and Turka (5) raions.

It is proposed to add the following geological monuments of non-living nature such as complex of rocks with caves in Mykolaiv raion, the butte of Chervona Gora in the Zhovkva raion and the complex of rocks in Skole raion to the list of monuments of non-living nature. Further research in the region should include the following objects such as abandoned mining objects, wells and springs of Skhidnytsia resort, drainage of the river Styr.

Key words: monuments of non-living nature; geological monuments; hydrological monuments; Lviv oblast.

Вступ. Згідно із Законом України “Про природно-заповідний фонд України” (1992), “*пам’ятками природи* оголошуються окремі унікальні природні утворення, що мають особливе природоохоронне, наукове, естетичне, пізнавальне і культурне значення, з метою збереження їх у природному стані. Власники або користувачі земельних ділянок, водних та інших природних об’єктів, оголошених пам’ятками природи, беруть на себе зобов’язання щодо забезпечення режиму їх охорони та збереження” (Закон про ПЗФ України, 1992). У складі природно-заповідного фонду, залежно від об’єкта охорони, розрізняють комплексні, геологічні, гідрологічні, ботанічні, пралісові та зоологічні пам’ятки природи. Пам’ятки природи – найчисельніша категорія у структурі ПЗФ України (3 441 об’єкт (41,73 %) від загальної кількості об’єктів ПЗФ держави). Заповідна категорія “пам’ятка природи є найоптимальнішою для збереження невеликих за площею локальних об’єктів, отож загальна площа ПП у ПЗФ України порівняно незначна і становила 2017 року 29 769,2 га (0,69 %).

Станом на 2019 рік у Львівській області організовано 199 пам’яток природи – дві ПП загальнодержавного значення (ботанічна “Лиса гора і гора Сипуха” і

комплексна “Гора Вапнярка”) та 197 – місцевого значення, або 51,43 % від загальної кількості об’єктів ПЗФ Львівщини (Перелік територій та об’єктів природно-заповідного фонду Львівської області, 2019). У складі ПЗФ Львівщини пам’ятки природи займають 2 939,4 га (1,85 %) від площі ПЗФ. Забезпечення режиму збереження ПП місцевого значення покладено передусім на місцеві й регіональні органи влади та місцеві громади. Отож популяризація знань щодо їхнього розміщення, заповідного статусу і режиму, наукового, природоохоронного та культурного значення є важливим завданням як для науковців, так і для різних еколого-освітніх та природоохоронних установ (Геологические памятники Украины, 1987; Зінько та ін., 2004; Зінько, 2007, 2008; Шевчук, Іваник, 2013, 2014).

Здебільшого пам’ятки природи Львівщини створені ще 1984 року (157 об’єктів, або 78,9 %). З метою охорони окремих екзотичних чи старовікових дерев, їхніх груп, раритетних рослинних угруповань організовано ботанічні ПП, яких налічують 122 об’єкти (61,3 % від усіх ПП області). Важливою, з історичної та ботанічної точки зору, є оголошена 1997 року рішенням Львівської обласної ради комплексна пам’ятка природи “Пам’ятка Пеняцька” (35 га). Частина земель зазначеного об’єкту є заповіданою ще 1886 року завдяки галицькому меценату графу Володимиру Дідушицькому для збереження вікових букових пралісів і місць гніздування рідкісного виду птахів – орлана-білохвоста. На жаль, під час Першої світової війни 200-річні буки заповідного об’єкта зрубали. Проте, на думку дослідників історії розвитку заповідної справи, резерват “Пам’ятка Пеняцька” був не лише першим природним заповідником на теренах України, й одним із перших у Європі. Сьогодні ця пам’ятка знаходиться у межах *національного природного парку* (НПП) “Північне Поділля”.

У складі пам’яток природи Львівщини 2018 р. з’явилася нова група – *пралісові* ПП місцевого значення (4 об’єкти), які створили у Сколівському, Дрогобицькому і Турківському районах з метою збереження ділянок, які відповідають критеріям старовікових лісів та пралісів. Такі природні комплекси мають важливе значення як науковий полігон для моніторингу та розробки дієвих заходів щодо збереження природних букових старовікових лісів, рідкісних видів рослин і тварин.

Мета нашого дослідження – проаналізувати структуру комплексних, геологічних і гідрологічних пам’яток природи, особливості їхнього поширення у межах Львівської області та розглянути перспективи створення нових пам’яток неживої природи в регіоні.

Теоретико-методичні аспекти дослідження. Термін “пам’ятка природи”, який дослівно перекладений з німецької “*Das Naturdenkmal*”, увів у природоохоронний вжиток ще 1819 р. німецький природознавець-енциклопедист, мандрівник і географ Олександр Гумбольдт (1769–1859) під час спільної з французьким дослідником Е. Бопланом експедиції в Південну Америку. Наприкінці XIX – на початку XX століть у Європі розвинувся громадський рух за збереження пам’яток природи в Німеччині, Франції, Швейцарії завдяки активній діяльності німецького піонера охорони природи професора Гуго Конвенца (1855–1922). Завдяки натуралістичним дослідженням ще до Першої світової війни у Німеччині виокремили і взяли під охорону низку унікальних природних об’єктів: старовікові дерева, водоспади, печери, болотисті ліси і верхові болота та ін.

У поданому дослідженні нами доволі детально охарактеризовано структуру та географію пам'яток, організованих з метою охорони об'єктів неживої природи. Під *пам'ятками неживої природи* (ПНП) розуміють детально вивчені еталони природних феноменів чи типові природні утворення з доброю морфологічною вираженістю (відслоненістю) (Геологічні пам'ятки природи України, 1995; Брусак, Бакун, 2011). Відповідно до головного об'єкта охорони ПНП поділяють на три класи: геологічні, гідрологічні та геоморфологічні. *Геологічні пам'ятки природи* – це цінні геологічні відслонення, палеонтологічні і тектонічні об'єкти тощо, *геоморфологічні* – форми рельєфу різного генезису, а *гідрологічні* – водні об'єкти. Окремі пам'ятки мають комплексну цінність, їх можуть також виділяти як *підкласи* – геолого-геоморфологічні, гідролого-геоморфологічні тощо (Брусак, Бакун, 2011).

У науковій літературі традиційно сформувалось розуміння ПНП тільки як геологічних, що охоплюють суто геологічні, геоморфологічні й гідрологічні об'єкти. Зокрема, у путівнику-довіднику “Геологические памятники Украины” (1987) *геологічні пам'ятки* поділяють за предметним принципом на такі типи: 1) стратиграфічні і геохронологічні, 2) мінералого-петрографічні, 3) палеонтологічні; 4) тектонічні; 5) геоморфологічні, 6) мальовничі. Сьогодні геологічні пам'ятки України пропонують поділяти на 15 типологічних груп за змістовним принципом, виокремлюючи у їхньому складі геоморфологічні та гідролого-гідрогіологічні (Геологічні пам'ятки природи України, 1995). Не вдаючись у деталі наукових дискусій щодо класифікаційних схем ПНП, зазначимо, що автори статті дотримуються їхнього поділу на три класи – геологічні, геоморфологічні і гідрологічні відповідно до основного об'єкта цінності для охорони.

У складі природно-заповідного фонду України пам'ятки неживої природи охороняють у формі геологічних і гідрологічних, часто комплексних пам'яток природи загальнодержавного і місцевого значення. У сучасній структурі ПЗФ окремої категорії – геоморфологічні пам'ятки природи – для охорони пам'яток рельєфу немає. Об'єкти неживої природи також охороняють у межах територій великоплощинних заповідних об'єктів – ландшафтних, загальногеологічних, карстово-спелеологічних, палеонтологічних, гідрологічних заказників. Пам'ятки природи можуть зберігати свій природоохоронний статус, якщо знаходяться на території великоплощинних заповідних територій: національних природних та регіональних ландшафтних парків, біосферних заповідників.

Результати дослідження базуються на аналізі даних про пам'ятки природи Львівської області, які наведені у Переліку територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення Львівської області станом на 20.03.2019 р. на офіційному сайті Департаменту екології і природних ресурсів Львівської ОДА, у реєстрах-довідниках “Геологические памятники Украины” (1987, 2006), працях Ю. Зінька, В. Брусак, Р. Гнатюка, Р. Кобзяка (2004), Ю. Зінька, 2007, 2008, Г. Байрак, М. Гаврилів (2011), Г. Байрак, М. Зозул (2012), О. Шевчук, М. Іваник (2013, 2014), Г. Ваурак (2019) та інших, а також консультацій з науковцями природно-заповідних установ і наукових закладів м. Львова.

Виклад основного матеріалу. До пам'яток неживої природи Львівської області нами зачислено 68 заповідних об'єктів (табл. 1): 34 гідрологічні ПП,

19 геологічних ПП, а також значну кількість комплексних (15 з 20-ти ПП), які охоплюють передусім виразні форми рельєфу, що мають комплексне природоохоронне значення – геоморфолого-ботанічне, геоморфолого-культурне тощо (Перелік територій та об'єктів природно-заповідного фонду Львівської області, 2019).

Таблиця 1. Розташування комплексних, гідрологічних та геологічних пам'яток природи в адміністративних районах Львівської області

Table 1. Location of complex, hydrological and geological monuments of non-living nature in the administrative raions of Lviv oblast

№ з/п	Адміністративний район	Пам'ятки природи (ПП)			Разом ПП/разом ППП
		Комплексні/ з виразним геоморфологічним або гідрологічним об'єктом охорони	Гідрологічні	Геологічні	
1	Бродівський	2/1	-	2	4/3
2	Буський	-	1	-	1
3	Городоцький	-	1	-	1
4	Дрогобицький (включно з м. Борислав і м.Трускавець)	1/0	6	2	9/8
5	Жидачівський	-	1	1	2
6	Золочівський	5/5	-	1	6/6
7	Кам'янка-Бузький	1/0	-	-	1/0
8	Миколаївський	1/1	-	2	3/3
9	Мостиський	-	-	2	2/2
10	Самбірський (включно з м. Рудки)	-	1	1	2/2
11	Сколівський	5/3	3	2	10/8
12	Старосамбірський	1/1	3	1	5/5
13	Стрийський (включно з м. Моршин)	1/1	7	-	8/8
14	Турківський	1/1	5	3	9/9
15	Яворівський	2/2	6	-	8/8
16	м. Львів	-	-	2	2/2
	Разом	20/15	34	19	73/68

Серед 68-ми пам'яток природи тільки одна має загальнодержавне значення. Це *комплексна* ПП – “Гора Вапнярка” (309,8 га, 1996 р.) Зазначений об'єкт ПЗФ розташований на північно-східних схилах г. Вапнярка (461 м н. р. м.) у центральній частині Гологорів і є найвищою вершиною у межах Золочівського району. Гора складена мергелями верхньої крейди та баденськими вапняками і карбонатними пісковиками, які відслонюються на вершині, утворюючи оригі-

нальні форми вивітрювання. Тут збереглися рідкісні для цього регіону України елементи наскельної кальце- і петрофільної флори, а 2010 року ця ПП увійшла до складу НПП "Північне Поділля".

Інші комплексні ПП місцевого значення розташовані у Сколівському (5), Золочівському (4), Бродівському та Яворівському (по 2), Старосамбірському, Турківському, Дрогобицькому, Кам'янка-Бузькому, Стрийському та Миколаївському (по 1) районах (рис. 1, табл. 2). Їхня площа становить від 1 до 515 га (ПП "Стільська"). Здебільшого комплексні пам'ятки природи місцевого значення (13) створені ще 1984 року, три – у 1990-х роках, дві – 2016 року, одна – 2017 року.

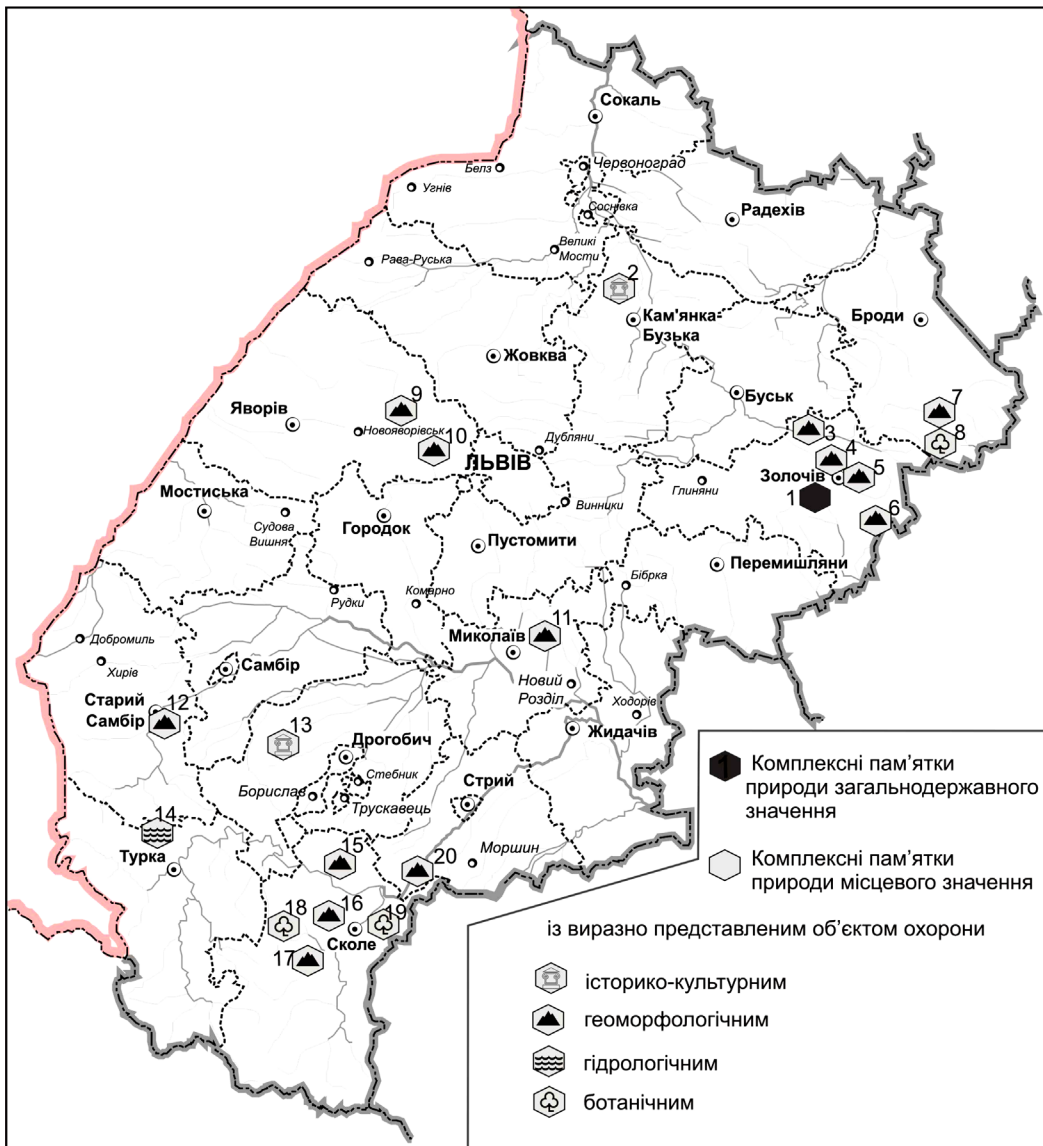


Рис. 1. Комплексні пам'ятки природи на території Львівської області
Fig. 1. Complex monuments of non-living nature of Lvivska oblast

Таблиця 2. Комплексні пам'ятки природи Львівської області
Table 2. The list of complex monuments of non-living nature of Lviv oblast

№ ПП на карто-схемі	Назва комплексної пам'ятки природи	Площа, га	Власники або землекористувачі, відповідальні за збереження ПП
1	Гора Вапнярка	309,8	ДП "Золочівське ЛГ"
2	Сквер ім.Марії Солодкої	1,3	Зубівмостівська середня школа
3	Підлиська Гора	145,6	ДП "Золочівське ЛГ"
4	Жулицька Гора, Гора Сторожиха, Гора Висока	261	ДП "Золочівське ЛГ"
5	Свята Гора	186	ДП "Золочівське ЛГ"
6	Гора Кузяріна	4	Підлипецька с/р
7	Геолого-ботанічна ділянка "Триніг"	5,5	ДП "Бродівське ЛГ"
8	Пам'ятка Пеняцька	35	ДП "Золочівське ЛГ"
9	Комплекс мальовничих скель серед лісонасаджень в околицях с. Лелехівка	1	Страдчівський НВЛК
10	Страдчанська	28,9	Яворівський ДЛП ЛГП "Галсільліс"
11	Стільська (у складі РЛП "Стільське Горбогір'я")	515	ДП "Стрийське ЛГ"
12	Скеля, де був збудований замок Данила Галицького	1	Спаська сільська рада
13	Стежка Івана Франка	15	ДП "Дрогобицьке ЛГ"
14	Витік р. Дністер	54	ДП "Турківський ЛГ"
15	Комплекс мальовничих скель на горі "Соколовець"	12	ДП "Сколівське ЛГ"
16	Комплекс мальовничих скель на горі "Сигла" і "Широка Сигла"	15,7	ДП "Сколівське ЛГ"
17	Тисова гора	1,9	ДП "Сколівське ЛГ"
18	Під Парашкою	252,1	Сколівський військовий лісгосп
19	Козій	216,7	Сколівський військовий лісгосп
20	Відслонення Вигородського пісковика з руїнами старовинного монастиря і печери О. Довбуша	1	с. Розгірче

У межах 15-ти комплексних пам'яток природи під охороною перебувають власне геоморфологічні об'єкти, що виразно виділяються в природі (окремі гори і горби, скелі, печери), а також природні комплекси навколо витоку р. Дністер. Зокрема, у Сколівському районі розташовані такі пам'ятки природи: "Комплекс мальовничих скель з лісонасадженнями на горі "Сигла" і "Широка Сигла"', "Комплекс мальовничих скель з лісонасадженнями на горі "Соколовець"', "Тисова гора". У Золочівському районі – ПП "Жулицька гора, Гора Сторожиха, Гора Висока", ПП "Підлиська гора" (Гора Маркіяна Шашкевича), ПП "Свята

гора". У Турківському районі знаходиться комплексна ПП – “Витік р. Дністер”, яка, окрім витoku ріки, охоплює прилеглі ділянки із хвойними насадженнями.

Окремо перелічимо об’єкти, що мають природне й історико-культурне значення – ПП “Страдчанська” (Яворівський район), “Стільська” (Миколаївський район), “Скеля, де був збудований замок Данила Галицького” (Старосамбірський район) та інші. Зазначимо, що деякі з перелічених об’єктів, зокрема у Золочівському, Бродівському і Миколаївському районах, увійшли до складу таких природоохоронних установ, як НПП “Північне Поділля” та регіональний ландшафтний парк “Стільське Горбогір’я”, отож сьогодні мають подвійний природоохоронний статус.

Геологічні пам’ятки природи організовані для збереження печер, скель, геологічних відслонень, ерозійних останців та польодовикових утворень (ератичних валунів, моренних відкладів). Їхні розміри становлять від 0,1 до 80 га. Зазначимо, що всі ПП створені ще 1984 року, поширені у десяти адміністративних районах області й у м. Львові та приурочені до гірської частини Львівщини, Передкарпатської рівнини і Подільської височини (рис. 2; табл. 3). У Карпатах розташовані такі пам’ятки природи: “Печера” і “Скелі” біля с. Верхнє Висоцьке та смт Бориня (Турківський район), Печера “Писана криниця” і Скеля “Красний камінь” (Сколівський район), Скеля “Соколів Камінь” (Старосамбірський район), що сформувались у місцях поширення масивних яменських пісковиків, які сприяють утворенню скель і скельних комплексів. Цікавими з палеогеографічної точки зору є ПП “Залишки польодовикової морени з вичопним торфовищем” (с. Крукеничі) та Валуні польодовикового періоду (с. Боляновичі) у Мостиському районі, які засвідчують діяльність нижньоплейстоценового льодовика на теренах сучасної Львівщини.

Особливості геології і рельєфу Поділля репрезентують пам’ятки природи Бродівського, Золочівського районів та м. Львова (зокрема, “Медова печера” і “Кортумова гора”). Унікальними для Львівщини є пам’ятки природи історико-гірничопромислового типу, пов’язані з історією видобутку корисних копалин у м. Бориславі – “Найпродуктивніша нафтова свердловина № 298” (“Ойл Сіті”), яку охороняє Нафтогазодобувне управління “Бориславнафтогаз”.

Гідрологічні пам’ятки природи є найчисельнішими і представлені переважно джерелами і свердловинами (29 об’єктів), водоспадами (3), торфовищами (1) та витокom річки (1). Розміри цих заповідних об’єктів порівняно з іншими, є мінімальними (від 0,05 до 2 га). Практично всі пам’ятки (окрім ПП “Водоспад Лазний”) організовані 1984 року. Заповідний статус мають (табл. 3): джерела і свердловини мінеральних вод курортів Моршин (7), Трускавець (4), Шкло (6), Розлуч (4) і Любінь Великий (1). З водоспадів природоохоронний статус мають Гуркало (Сколівський район), Лазний (Дрогобицький район) та водоспад гірської ріки Явірки (Турківський район). Поодинокими у цій групі є пам’ятка природи “Торфове болото” у Самбірському районі поблизу с. Никловичі, а також ПП “Витік р. Куна” у Жидачівському районі неподалік с. Тейсарів (Вільховецька сільська рада), де охороняється невелике природне озерце з потужними джерелами, що живлять р. Куну – праву притоку Дністра.

Обговорення результатів. Просторовий аналіз мережі пам’яток природи Львівщини засвідчує, що сьогодні не визначено жодної пам’ятки неживої природи

у Сокальському, Жовківському, Радехівському, Пустомитівському і Перемишлянському районах. Результати аналізу наукових публікацій із досліджуваної тематики (Геологические памятники Украины, 1987; Зінько та ін., 2004; Зінько, 2007; Байрак, Гаврилів, 2011; Байрак, Зозуля, 2012; Шевчук, Іваник, 2013, 2014 та ін.) засвідчують про значний потенціал території Львівщини щодо збільшення кількості заповідних об'єктів зазначеного типу.

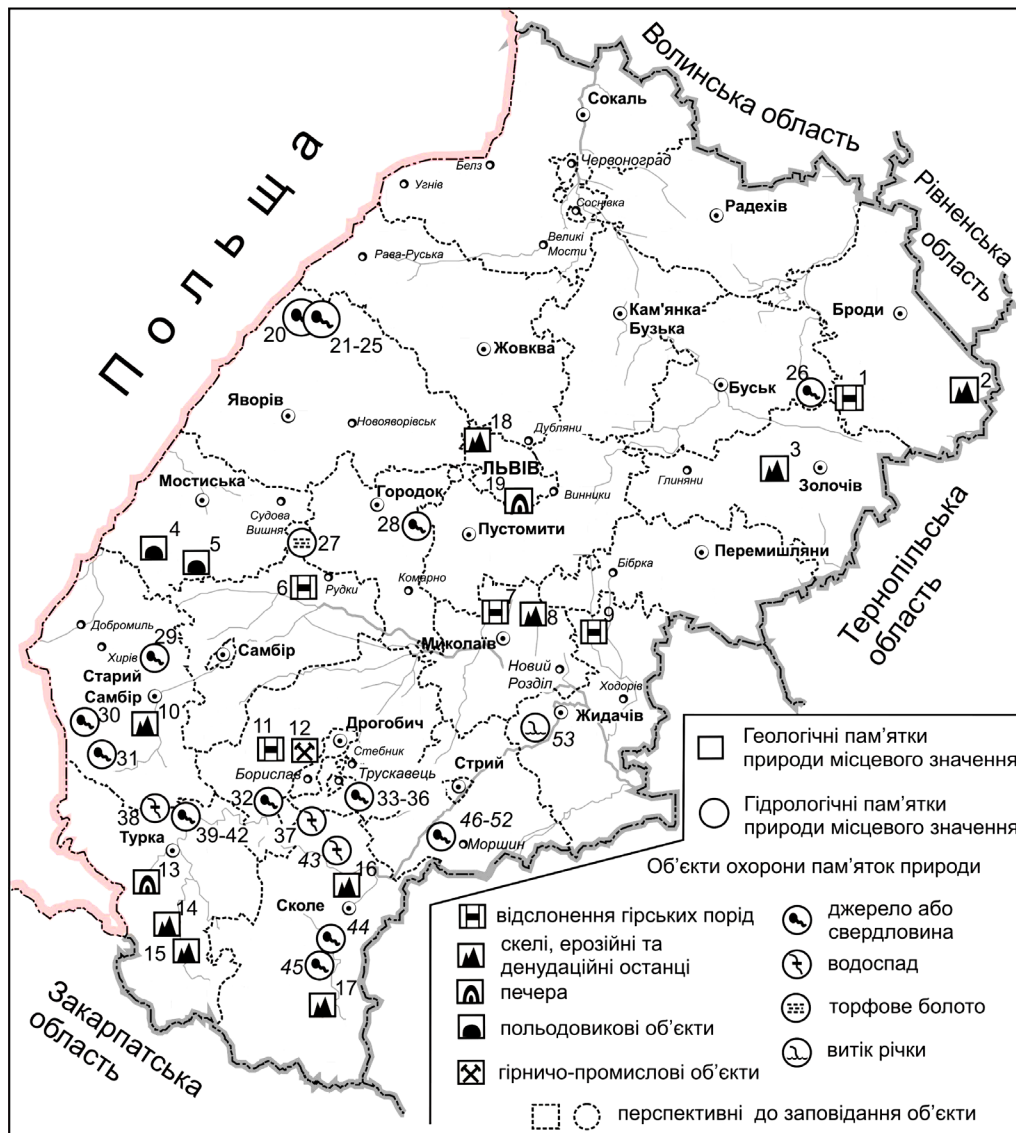


Рис. 2. Геологічні та гідрологічні пам'ятки природи Львівської області (нумерацію пам'яток природи подано у табл. 3).

Fig. 2. Geological and hydrological monuments of non-living nature of Lviv oblast (the list of nature monuments is given in Table 3).

Таблиця 3. Геологічні та гідрологічні пам'ятки природи Львівської області
 Table 3. The list of geological and hydrological monuments of non-living nature of Lviv oblast

№ ПП на карто-схемі	Назва геологічної / гідрологічної пам'ятки природи	Площа, га	Власники або землекористувачі, відповідальні за збереження ПП
1	2	3	4
<i>Геологічні пам'ятки природи</i>			
1	Відслонення тортонських пісковиків	80	Селянська спілка с. Підгірці
2	Ерозійний останець морських рифів Товтрів в околицях села Підкамінь	0,3	Підкамінська селищна рада
3	Скеля "Великий» Камінь"	0,1	ДП "Золочівське ЛГ"
4	Залишки польодовикової морени з вичопним торфовищем	8,6	Крукеницька с/р
5	Валуни польодовикового періоду	0,3	Золоткевицька с/р
6	Відслонення у м. Рудки	1	Рудківська міська рада
7	Відслонення тортонських пісковиків зі скупченням вичопної тортонської фауни	12,1	Бродківська с/р
8	Скеля з трьома печерами	51	ДП "Стрийське ЛГ"
9	Відклади крейдових порід, відслонених у басейні ріки поблизу смт Журавно і Старе Село	4	Монастирецька с/р
10	Скеля "Соколів Камінь" – останець ямненського пісковика	5,5	ДП "Старосамбірське ЛГ"
11	Бориславський розріз палеогену	2	Нафтогазодобувне управління "Бориславнафтогаз"
12	Найпродуктивніша нафтова свердловина № 298	0,03	Нафтогазодобувне управління "Бориславнафтогаз"
13	Печера	0,3	ДП "Славське ЛГ"
14	Скеля	0,5	Верхньо-Висоцька с/р
15	Скеля	0,5	Боринська селищна рада
16	Красний Камінь	1,7	ДП "Сколівське ЛГ"
17	Печера «Писана Криниця»	0,1	ДП «Славське ЛГ»
18	Кортумова гора	21,4	Трест зеленого господарства
19	Медова печера	1,2	Трест зеленого господарства
<i>Гідрологічні пам'ятки природи</i>			
20	Джерело питтєвої води "Нафтуса"	0,1	Адміністрація курорту Шкло
21	Джерело № 1 курорту Немирів	0,2	Адміністрація курорту
22	Джерело № 2 курорту Немирів	0,2	Адміністрація курорту

Закінчення табл. 3

1	2	3	4
23	Джерело № 3 курорту Немирів	0,2	Адміністрація курорту
24	Джерело № 5 курорту Немирів	0,2	Адміністрація курорту
25	Джерело № 6 курорту Немирів	0,2	Адміністрація курорту
26	Джерело мінеральної води "Олесько"	0,6	Завод мінеральної води
27	Торфове болото	2,0	Селянська спілка с.Никловичі
28	Свердловина 1-К курорту Любінь Великий	0,25	Адміністрація курорту
29	Джерело мінеральної води	0,05	Селянська спілка с.Стара Сіль
30	Джерело мінеральної води (с. Лаврів і с. Волошиново)	0,05	Селянська спілка с.Стара Сіль
31	Джерело мінеральної води	0,05	Селянська спілка с.Грозьово
32	Два джерела мінеральної води	0,2	ДП "Дрогобицьке ЛП"
33	Джерело № 1 "Нафтуся" курорту Трускавець	0,3	Трускавецька територіальна курортна рада з управління курортами профспілок
34	Джерело № 6 (колишнє "Едвард") курорту Трускавець	0,3	Трускавецька територіальна курортна рада з управління курортами профспілок
35	Джерело № 7 (колишнє "Фердинанд") курорту Трускавець	0,3	Трускавецька територіальна курортна рада з управління курортами профспілок
36	Джерело № 11 (колишнє "Юзя") курорту Трускавець	0,3	Трускавецька територіальна курортна рада з управління курортами профспілок
37	Водоспад Лазний	0,15	Дрогобицький ДЛП ЛГП "Галсільліс"
38	Водоспад гірської річки Явірки	0,5	Яворівська с/р
39	Джерело мінеральної води	0,2	Розлуцька с/р
40	Джерело мінеральної води	0,2	Розлуцька с/р
41	Джерело мінеральної води	0,3	Розлуцька с/р
42	Джерело мінеральної води	0,3	Карпатська с/р
43	Водоспад "Туркало"	0,1	Селянська спілка с. Корчин
44	Джерело мінеральної води (с. Гребенів)	0,01	Тухлянська с/р
45	Криниця Івана Франка	0,05	Тухлянська восьмирічна школа
46	Свердловина №6 (с.Баня Лисовецька)	0,3	Рада профспілок курорту Моршин
47	Свердловина № 20	0,36	Рада профспілок курорту Моршин
48	Свердловина № 17а	0,36	Рада профспілок курорту Моршин
49	Джерело № 1 "Боніфатій"	0,65	Прикарпатська рада курорту Моршин
50	Джерело № 2 "Магдалина"	0,65	Прикарпатська рада курорту Моршин
51	Джерело № 3 "Людмила"	0,65	Прикарпатська рада курорту Моршин
52	Джерело № 4	0,36	Прикарпатська рада курорту Моршин
53	Витік р. Куна	1,0	Вільховецька с/р

На спільному засіданні співробітників відділу охорони екосистем Інституту екології Карпат НАН України та науково-дослідної лабораторії інженерно-географічних, природоохоронних і туристичних досліджень географічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка навесні 2019 р. намічено потенційні об'єкти для заповідання, які мають геолого-геоморфологічну та гідролого-ботанічну цінність. Зокрема, запропоновано взяти під охорону як геологічні пам'ятки: печеру Прийма та комплекс скель з печерами в околицях Миколаєва, скелю Дірявець поблизу с. Дубровиця Миколаївського району, останець Червона гора неподалік с. Мокротин Жовківського району, Тишівецькі скелі уздовж р. Стрий неподалік с. Межиброди Сколівського району і комплекс скель в околицях с. Ямельниця Сколівського району. Потребує охорони також комплекс скель і печер на гірському хребті Ключ.

З цінних гідрологічних об'єктів потребують заповідання свердловини і джерела на території курорту Східниця, де розвідано 38 джерел і 17 свердловин води з різним фізико-хімічним складом, а також витoki р. Стир – найдовшої річки басейну Прип'яті на Львівщині. Зазначимо, що багато цінних джерел, які вважають цілющими, місцеві мешканці тривалий час використовуються у сакральних цілях, отож надавати таким джерелам заповідний статус недоцільно.

Серед цілющих джерел сакрального використання виокремимо у Жовківському районі – джерело Маруся в урочищі Заглинна поблизу с. Монастирок, де відбуваються прощі, і джерело Архистратига Михаїла у Старому Селі; у Яворівському районі – джерела ікони Божої Матері Лісковецької та Св. Онуфрія в урочищі Студенець поблизу с. Лісок, джерело неподалік Крехівського монастиря з купіллю Св. Анни, джерело “Біля бука” неподалік с. Вербляни та джерело-колодязь на Страдецькій горі; у Буському районі – джерело поблизу с. Острівчик-Пильний; у Жидачівському районі – джерело “Зозулина криниця” біля с. Бориничі; у Мостиському районі – джерело неподалік с. Тишковичі; у Пустомитівському – неподалік с. Раковець; у Дрогобицькому районі джерело поблизу с. Урич неподалік однойменних скель; джерело Свято-Успенської Унівської Лаври у Перемишлянському районі та джерело Пресвятої Богородиці поблизу с. Межиброди на Сколівщині (інтернет-сайт Цілющі джерела України).

На особливу увагу з метою вивчення і потенційного заповідання, на нашу думку, заслуговують об'єкти природно-антропогенного характеру (закинуті кар'єри, шахти, давні копальні, відвали гірських порід тощо). Перспективними щодо цього є кілька закинутих кар'єрів на Розточчі: кар'єр з видобутку мергелів поблизу хутора Зелена Гута неподалік с. Потелич зі значним вмістом скам'янілостей мешканців крейдового моря; піщаний кар'єр поблизу с. Лозино з влученнями скам'янілих дерев; кар'єр неподалік с. Бірки, у якому відслонюються відклади середнього баденію, а також кар'єр поблизу с. Святослав у Сколівському районі. Чимало цінних промислово-інженерних об'єктів розташовано у районі Борислава і Східниці, які є пам'ятками розвитку гірничого промислу на Передкарпатті. Серед них колишня Бориславська шахта озокериту (функціонувала до 1994 р.), нафтогазова свердловина “Карпатський Раточин” (пробурена 1893 р.) і територія нафтової шахти у Бориславі; місцезосташування нафтової свердловини “Магделена” і свердловини “Якуб” у Східниці (Історико-культурні пам'ятки..., 2017).

З метою збереження перелічених об'єктів необхідно підготувати і погодити відповідну документацію (наукове обґрунтування цінності об'єктів, клопотання

щодо їхнього створення, рішення органів місцевої влади, охоронні зобов'язання) щодо оголошення їх об'єктами природно-заповідного фонду.

Висновки. Станом на 2019 р. у межах області заповідним режимом охоплено 68 об'єктів неживої природи, яким надано статус “пам'ятка природи” – 19 геологічних ПП, 34 гідрологічні ПП та значна кількість комплексних (15 з 20-ти ПП). Найбільше (8–10) таких об'єктів зосереджено у Сколівському, Турківському, Дрогобицькому, Стрийському та Яворівському районах. Території Львівщини у межах Карпат, Розточчя, Опілля і Поділля мають значний потенціал щодо збільшення кількості заповідних об'єктів зазначеного типу.

У наш час існує потреба у створенні належної геоінформаційної бази щодо мережі цих заповідних об'єктів із відповідним інформаційним наповненням. Для деяких пам'яток природи актуальним є облаштування інформаційними знаками, донесення інформації щодо їхнього існування до місцевих органів самоврядування, освітніх закладів, туристичних організацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Байрак Г. Формування скельних комплексів Бескидів / Г. Байрак, М. Гаврилів // Фізична географія і геоморфологія. Вип. 3 (64). – Київ : Обрії, 2011. – С. 63–72.
- Байрак Г. Геоморфологічні особливості Межибродського комплексу скель у Верхньодністерських Бескидах / Г. Байрак, М. Зозуля // Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій. – Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2012. – С. 125–132.
- Брусак В. Методичні аспекти класифікації і паспортизації геолого-геоморфологічних пам'яток природи / В. Брусак, В. Бакун // Вісник Львівського університету. Серія географічна. – 2011. – Вип. 39. – С. 44–51.
- Геологические памятники Украины: справочник-путеводитель / Н. Е. Коротенко, А. С. Щирица, А. Я. Каневский и др. – Киев : Наук. думка, 1987. – 156 с.
- Геологічні пам'ятки природи України: проблеми вивчення, збереження та раціонального використання / В. П. Гриценко, А. А. Іщенко, Ю. А. Русько, В. І. Шевченко. – Київ, 1995. – 61 с. Препринт НАН України, Центр. наук.-природн. музей; 95-1.
- Геологічні пам'ятки України: у 3 т. / В. П. Безвинний, С. В. Білецький, О. Б. Бобров та ін. ; за ред. В. І. Калініна, Д. С. Гурського, І. В. Антакової. – Київ : ДІА, 2006. – Т. 1. – 320 с.
- Зінько Ю. Заповідні геоморфологічні об'єкти Українських Карпат: структура, особливості поширення та використання / Ю. Зінько, В. Брусак, Р. Гнатюк, Р. Кобзак // Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій. – Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2004. – С. 260–281.
- Зінько Ю. Збережемо природну спадщину Львівщини / Ю. В. Зінько. – Львів, 2007. – 26 с.
- Зінько Ю. Формування міжнародного геопарку “Скелясті Бескиди” як центру геотуризму / Ю. В. Зінько // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. – 2008. – Вип. 24. – С. 83–93.

- Історико-культурні пам'ятки Борислава і Східниці. Путівник / Авторі-упорядники О. Микулин, Р. Гарнавський. – Львів : Карти і атласи, 2017. – 112 с.
- Перелік територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення Львівської області станом на 20.03.2019 / Державне управління охорони навколишнього природного середовища. Електронний ресурс. Режим доступу : <http://deplv.gov.ua/diialnist-departamentu/zberzhennia-bioriznomanittia/prugodno-zapovidnyi-fond>
- Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16.06.1992 № 2456-ХІІ, остання редакція від 30.10.2019 на підставі № 249-ІХ 2856, чинний / Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – С. 1130–1156.
- Цілющі джерела України. Електронний ресурс. Режим доступу : <http://a-starosta.narod.ru/index/0-168>
- Шевчук О. Геотуристична атракційність геооб'єктів Львівської області / О. Шевчук, М. Іваник // Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід : мат-ли VII Міжнар. наук. конф. – Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2013. – С. 455–458.
- Шевчук О. Використання геолого-геоморфологічних об'єктів Львівської області для геотуризму / О. М. Шевчук, М. Б. Іваник // Геотуризм: практика і досвід : мат-ли Міжнар. наук. конф. [Ред. Л. З. Скакун, І. М. Бубняк]. – Львів : Карти і атласи, 2014. – С. 17–22.
- Bayrak G. Morphological classification of the Beskids rocks in the Ukrainian Carpathians // Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій. – Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2019. – Вип. 1 (9). – С. 117–122.

REFERENCES

- Bayrak G., Gavryliv M. (2011). Formuvannja skel'nyh kompleksiv Beskydiv [Forming of rocky complexes of Beskyd]. In *Fizychna geografija ta geomorfologija*, 3 (64). Kyiv: Obrii', 63–72. (In Ukrainian).
- Bayrak G., Zozulya M. (2012). Geomorfologichni osoblivosti Mezhibrodskogo kompleksu skel u Verhnodnisterskih Beskidah. [Geomorphological features Mezhibrodskogo of complex of rocks in Verkhnednisterskikh Beskidakh] In *Problemy heomorfologii i paleoheografii Ukrainykykh Karpat i prylehlykh terytorii*. Lviv: VC Ivan Franko National University of Lviv, 125–135. (In Ukrainian).
- Brusak V., Bakun V. (2011). Metodychni aspekty klasyfikatsii i pasportyzatsii heoloho-heomorfologichnykh pamiatok pryrody [The methodological aspects of classification and making the passport list of geologic and geomorphologic natural monuments]. In *Visnyk of the Lviv University. Seriya Geografichna*, 39, 44–51. (In Ukrainian).
- Korotenko N. E., Shchyrytsa A. S., Kanevskyi A. Ya. (1987). *Heolohycheskye pamiatnyky Ukrainy: spravochnyk-putevodytel* [Geological monuments of Ukraine: handbook and guide]. Kyev : Nauk. dumka. (In Ukrainian).
- Hrytsenko V. P., Ishchenko A. A., Rusko Yu. O., Shevchenko V. I. (1995). *Heolohichni pamiatky pryrody Ukrainy: problemy vyvchennia, zberzhennia ta ratsionalnoho vykorystannia* [Geological monuments of the nature of Ukraine

- (problems of study, conservation and rational use)]. Kyiv: Preprint NAN Ukrainy, Tsentr. nauk.-pryrodn. muzei; 95-1. (In Ukrainian).
- Kalinina V. I., Hurskoho D. S., Antakovoï I. V. (Eds.). (2006). *Heolohichni pamiatky Ukrainy: U 3 t.* [Geological monuments of Ukraine: in 3 volumes]. (Vol. 1). Kyiv: DIA. (In Ukrainian).
- Zakon Ukrainy Pro pryrodno-zapovidnyi fond Ukrainy [Law of Ukraine. On the nature reserve fund of Ukraine] 2456-XII (1992). (In Ukrainian).
- Zinko Yu., Brusak V., Hnatiuk R., Kobziak R. (2004). Zapovidni heomorfolohichni obiekty Ukrainy Karpatskykh Karpat: struktura, osoblyvosti poshyrennia ta vykorystannia [Conservation geomorphological features of the Ukrainian Carpathians: structure, features of distribution and use]. In *Problemy heomorfolohii i paleoheohrafii Ukrainy Karpatskykh Karpat i prylyhlykh terytorii*. Lviv: VC Ivan Franko National University of Lviv, 1, 260-280. (In Ukrainian).
- Zinko Yu. (2007). *Zberezhemo pryrodnu spadshchynu Lvivshchyny* [Let us preserve the natural heritage of Lviv region]. L'viv. (In Ukrainian).
- Zinko Yu. (2008). Formuvannya mizhnarodnogo geoparku "Skelyasti Beskydy" yak tsentru geoturizmu [Formation of the international geopark "Rocky Beskyds" as a centre for geotourism]. In *Visnyk of the Lviv University. Seriya mizhnarodni vidnosyny*, 24, 83-93. (In Ukrainian).
- Mykulyn O., Tarnavskiy R. (2017). *Istoryko-kulturni pamiatky Boryslava i Skhidnytsi. Putivnyk* [Historical and cultural monuments of Borislav and Skhidnytsia. Guidebook]. – L'viv: Karty i Atlasy. (In Ukrainian).
- Perelik terytorii ta ob'ektiv pryrodno-zapovidnogo fondu zahalnodержavnogo ta mistsevoho znachennia Lvivskoi oblasti stanom na 20.03.2019 [The list of territories and objects of nature reserve fund of national and local importance of Lviv oblast as of March 20, 2019]. Retrieved from: <http://deplv.gov.ua/diialnist-departamentu/zberezhennia-bioriznomanittia/pryrodno-zapovidnyi-fond>
- Sait Tsiliushchi dzherela Ukrainy [The healing sources of Ukraine]. Retrieved from: <http://a-starosta.narod.ru/index/0-168>
- Shevchuk O., Ivanyk M. (2013). Heoturystychna atraktsiia heoob'ektiv Lvivskoi oblasti [The geo-touristic attraction of geo-objects of Lviv oblast] In *Heohrafiia, ekonomika i turyzm: natsionalnyi ta mizhnarodnyi dosvid* (p.455-458). Lviv: VC Ivan Franko National University of Lviv. (In Ukrainian).
- Shevchuk O., Ivanyk M. (2014). Vykorystannia heoloho-heomorfolohichnykh ob'ektiv Lvivskoi oblasti dlia heoturizmu [The using of geological-geomorphological objects of Lviv oblast with the geotourism purposes]. In *Heoturizm: praktyka i dosvid*. (p. 17-22). Lviv: Karty i Atlasy. (In Ukrainian).
- Bayrak G. (2019). Morphological classification of the Beskids rocks in the Ukrainian Carpathians. In *Problemy heomorfolohii i paleoheohrafii Ukrainy Karpatskykh Karpat i prylyhlykh terytorii*. Lviv: VC Ivan Franko National University of Lviv, 1 (9), 117-132. DOI 10.30970/gpc.2019.1.2806.